

Johan Hvidtfeldt 1908–1979

Dansk historisk Fællesforenings æresmedlem siden 1968, fhv. rigsarkivar dr.phil. Johan Hvidtfeldt, døde 2. maj efter længere tids sygdom. Johan Hvidtfeldt var formand for Dansk historisk Fællesforening fra 1950 til 1968 og han satte et uudsletteligt præg på foreningens opbygning og virksomhed. Da han i december måned sidste år fyldte 70 og fratrådte som rigsarkivar fik han overrakt et festskrift, udgivet af Arkivvæsenet, Dansk historisk Fællesforening, Historisk samfund for Sønderjylland og Landbohistorisk selskab. Bredden i denne udgiverkreds videreføres i spændvidden blandt bidragerne, og den rundes af med bibliografien over Johan Hvidtfeldts forfatterskab, der atter tegner en bredde i emnevalg og former. Johan Hvidtfeldt spændte meget vidt – måske videre end nogen anden dansk historiker i dette århundrede.

Johan Hvidtfeldts embedsgerning kom til at ligge i arkivvæsenet. Og her nåede han som rigsarkivar fra 1963 til 1978 den højeste post, en arkivmand kan nå. Men allerede fra 1945 sad han i en chefstilling som landsarkivar i Viborg. I en god menneskealder stod han således i første række i dansk arkivvæsen, der som det arbejder i 1970'erne i høj grad er formet af Johan Hvidtfeldt. Som landsarkivar i Viborg var han en dynamisk leder, der gennemførte omfattende registreringsarbejder, fik udsendt registraturer og ikke mindst har sat sig et monument i den i 1961–62 nyopførte arkivbygning – det første moderne arkivbyggeri herhjemme. Også som rigsarkivar fra 1963 har han præget udviklingen. Den i 1976 gennemførte arkivbekendtgørelse er blevet betegnet som en »grundlov« for forholdet mellem arkiverne og statsinstitutionerne og den er i høj grad Hvidtfeldts værk. Og den vil formentlig i dansk arkivhistorie blive stående som hans hovedindsats. Skabelsen af en mellemteknikergruppe, arkivsekretærene, var

ligeledes hans idé. Den drejning hen imod en stadig stigende grad af professionalisering af arkivarbejdet, der var indledt tidligere, styrkedes og prægedes af Hvidtfeldt både som landsarkivar og som chef for det samlede arkivvæsen. Det er en udvikling, der vil fortsætte de kommende år, men den kan bygge videre på hans arbejde, og det var da også karakteristisk, at Hvidtfeldt i 1966 hilste tidskriftet ARKIV velkomment som forum for en arkivfaglig debat.

Det prægede naturligvis i høj grad Johan Hvidtfeldts historiske forfatterskab, at han var arkivmand. De fleste af hans bidrag til dansk og sønderjysk historie bygger på arkivernes indhold, og emner som administrationshistorie og redegørelser for arkivfonds fylder adskilligt i hans bibliografi. Men igen spændte Johan Hvidtfeldt meget vidt – fra dansk senmiddelalder frem over befolkningsforhold, landbohistorie, emner af den nyere tids sociale, økonomiske historie over kulturhistoriske artikler i den klassiske forstand til dette århundredes militære og udenrigspolitiske forhold. Markant i hans forfatterskab står naturligvis disputatsen *Kampen om ophævelsen af livegenskabet i Slesvig og Holsten 1795–1805* fra 1963, der af C. O. Bøggild Andersen ved forsvaret blev karakteriseret som den hidtil bedste historiske disputats ved Århus universitet. Men det er iøvrigt bemærkelsesværdigt, hvor ofte Hvidtfeldt som den første eller en af de første har peget på emner og problemer, som forskningen senere har arbejdet videre med. Andetsteds i dette hæfte vil man se et bidrag, der fører synspunkter videre omkring 1700-tallets landboforhold, som Hvidtfeldt allerede fremdrog i 1930'erne, i 1945 skrev han om social og politisk uro i den sønderjyske landbefolkning i 1790'erne – et emne, man i de kommende år vil høre mere om – og lang tid før Dansk guldalder skrev han om Viborg tugthus i 1700-årene i Jyske

Johan Hvidtfeldt sammen med Roar Skovmand og Jørgen Paulsen på Fyrkat under DHF's årsmøde 1961. (Knud Prange foto).

samlinger. Af hans bidrag til ældre perioders historie kan man ikke mindst pege på *Oversigt over befolkningsforholdene i Sønderjylland i middelalderen* (Sønderjyske årbøger 1950) som et bidrag, der med den lidt klichéagtige formulering vil blive stående.

Men hertil føjede Hvidtfeldt så utallige gøremål som redaktør, medredaktør af værker og tidsskrifter eller som bidragsyder til mere bredt anlagte værker, f.eks. Politikens Danmarkshistorie bd. 5, til Traps 5. udgave og til en håndfuld sogne- og byhistorier i Sønderjylland. Han deltog i redaktionen af Jyske samlinger, Sønderjyske årbøger, Fortid og Nutid og Fra Viborg amt og alene stod han for Turistårbogen i en periode. Mon ikke Hvidtfeldt i 1950'erne og 1960'erne var den i den danske historikerverden, der læste flest manuskripter undervejs til offentliggørelse og var nærmest fortrolig med, hvad der var på vej i dansk historie, såvel på det professionelle som på det ikke-professionelle plan?

Det var en bevidst stræben fra Hvidtfeldts side at skaffe historikerne redskaber i hænderne til deres arbejde og at tilgængeliggøre først og fremmest arkivernes indhold. Det er næppe utilladeligt at tillægge ham æren for *Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele* (Vejl. arkivreg. VI) fra 1944, og samme år udsendte han sammen med Troels Fink den forbilledlige *Vejledning i Studiet af Sønderjyllands Historie*. Hovedindsatsen på dette felt blev dog *Håndbog for danske lokalhistorikere*, 1952–56, som han fik ideen til og gennemførte. Det gælder for denne som for andre af de hjælpemidler,

Hvidtfeldt fik frem, at han havde de ikke-professionelle historikere i tankerne. At de så er blevet uundværlige også for studerende og fagfæller gør ikke værdien ringere.

Allerede i 1941 havde Hvidtfeldt i artiklen *Samarbejdet mellem righistorikere og lokalhistorikere* (Fortid og Nutid XIV) markeret sig indenfor det arbejdsfelt, der er Dansk historisk Fællesforenings. 1946 efterfulgte han Roar Skovmand som foreningens sekretær, og fire år senere afløste han Poul Nørlund på formandsposten. Johan Hvidtfeldts formandsperiode kom til at strække sig frem til 1968, og det er ikke for meget sagt, at han var fællesforeningen i de 18 år. Han var med i redaktionen af Fortid og Nutid, skabte serien om de historiske hjælpemidler, og da de historiske samfund skilte sig ud og holdt særlige sektionsmøder i tilslutning til årsmøderne, så var det også Hvidtfeldt, der præsiderede her. Han oplevede i sin formandstid en stærk vækst i arbejdet både blandt museer, arkiver og foreninger, men han understregede stedse de fælles interesser og opgaver, og han gav fællesforeningen den særlige skikkelse af »paraply«-organisation, der også senere har været dens berettigelse. Hvidtfeldt trivedes med Dansk historisk Fællesforening. Han befandt sig godt i samværet med medlemmerne og han engagerede sig lige fuldt i de mere saglige opgaver, der skulle løses, som i de mere festligt betonedede. Han kendte de fleste af de mennesker, der kom til årsmøderne eller som arbejdede indenfor rammerne af fællesforeningen. Selv fik han også tid og overskud til

Johan Hvidtfeldt sammen med Tage Worsaae ved indvielsen af Lokalhistorisk afdeling 1971. (LA Sjælland foto).

at være museumsmand og forestå og nyopstille Viborg stiftsmuseum først i 1950'erne.

Hvidtfeldts formandsperiode faldt i en tid, hvor der skete store forandringer i medlemskredsene. Flere steder foregik der en professionalisering af virksomheden, og hvor det tidligere i så udpræget grad var personerne, der prægede billedet, så blev det nu i stigende grad institutionerne – det være sig museerne, arkiverne eller de historiske foreninger. Fællesforeningen måtte tilpasse sig denne udvik-

ling, måtte sætte sig nye opgaver. Det lykkedes at give fællesforeningen dette nye præg uden at miste forbindelsen bagud eller opgive fællesforeningens særlige karakter af mødested for alle afskygninger af historisk arbejdende. Denne fornyelse havde været langt vanskeligere at gennemføre uden Johan Hvidtfeldts kombination af faglig autoritet, initiativrigdom og samarbejdsevne og menneskelige format.

Claus Bjørn